

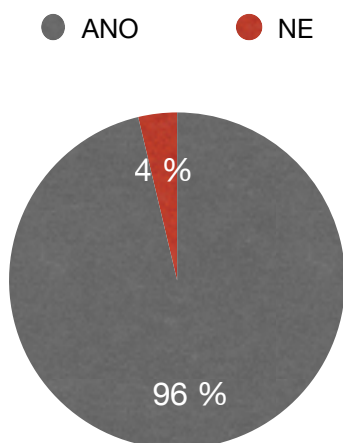

Whistleblowing: Závěry výzkumu a doporučení

Vážení,

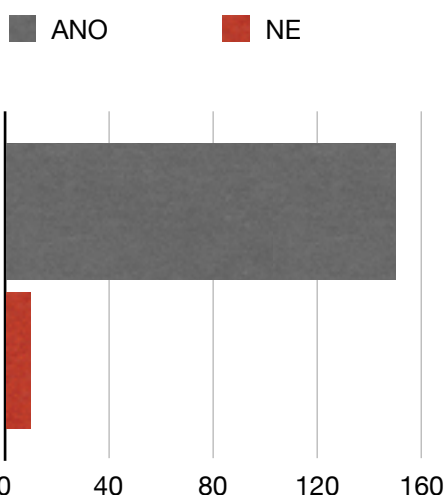
v červnu 2023 jsme zaslali žádost o informace všem územním samosprávným celkům, které mají povinnost zřídit vnitřní oznamovací systém na základě Směrnice¹ a dnes již i na základě Zákona o ochraně oznamovatelů, který nabyl účinnosti dne 1. srpna 2023. Všem celkem 158 respondentům děkujeme za jejich účast. Rádi bychom Vám nabídli základní data z výzkumu a doporučení, která můžete zohlednit při aktualizaci vnitřního oznamovacího systému ve Vašem městě, městské části nebo kraji. Představená data zachycují období od účinnosti Směrnice dne 17. prosince 2021 do 31. května 2023.

Zavedený vnitřní oznamovací systém

Pouze 6 dotazovaných územních samosprávných celků nesplnilo za rok a půl účinnosti Směrnice povinnost zavést vnitřní oznamovací systém. Tuto statistiku hodnotíme pozitivně. Zároveň bychom však chtěli upozornit na to, že mezi formálním splněním povinnosti a funkční ochranou oznamovatelů existuje značný rozdíl. V tomto dokumentu naleznete užitečné informace a odkazy, které Vám pomohou tuto výzvu úspěšně překonat.

Má ÚSC vnitřní předpis upravující ochranu oznamovatelů?

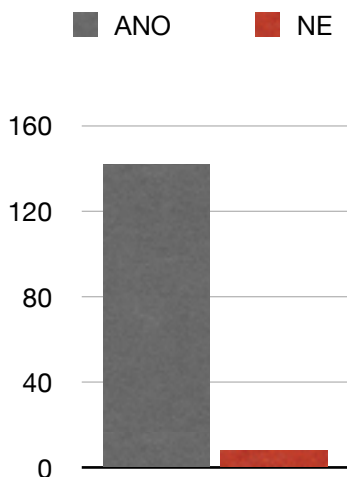
Vnitřní předpis představuje důležitý prvek a ideální výchozí bod při vzniku či aktualizaci vnitřního oznamovacího systému. Jeho význam si plně uvědomuje i Ministerstvo spravedlnosti, které vydalo jeho [vzor s komentářem](#). Tento vzor je v souladu s novým zákonem o ochraně oznamovatelů.

Mezi nejdůležitější pravidla, která lze upravit vnitřním předpisem, patří přijímání anonymních oznámení a možnost vyloučení přijímání oznámení od některých osob z okruhu potenciálních oznamovatelů.

¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1937 ze dne 23. října 2019 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie

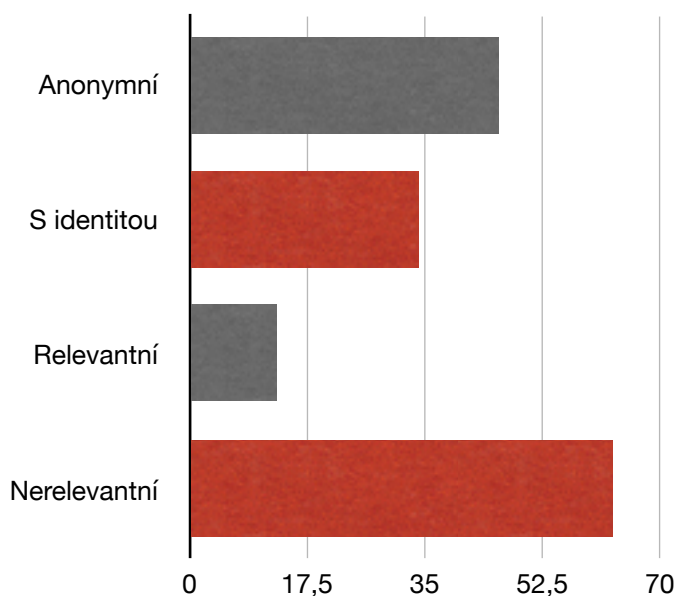
Možnost podání anonymních oznámení

Pozitivně vnímáme také statistiku o přijímání anonymních oznámení. Věříme, že samosprávy u této praxe zůstanou i po účinnosti zákona. Anonymní oznámení jsou zásadním pilířem kvalitní ochrany oznamovatelů po celém světě. Připomínáme, že oznamovatel se ochrany nedočká, pokud následně nevyjde najevo jeho identita.

Optimální průběh celého procesu oznamování je dosažen tehdy, když zaměstnavatel přijme vhodná opatření na základě oznámení, aniž by byla identita oznamovatele odhalena.

Přijatá oznámení

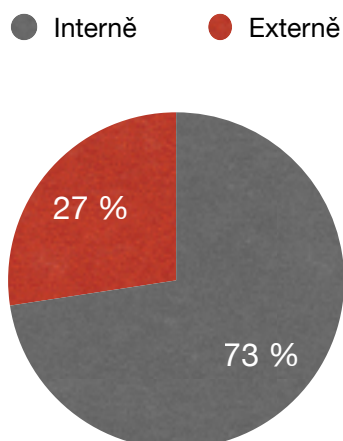

Data o přijatých oznámeních ukazují, že oznamovatelé upřednostňují zachování své anonymity. Za nízkým podílem relevantních oznámení pravděpodobně stojí omezená působnost Směrnice. Ta umožňovala oznámení protiprávního jednání pouze v některých oblastech práva EU. S účinností zákona se věcná působnost rozšířila a můžeme tak očekávat větší množství relevantních oznámení. Například všechny přestupky pracovněprávního charakteru je nyní možné oznámit přímo na základě zákona o ochraně oznamovatelů.

Pouze 31 ze 158 respondentů má zkušenost s přijetím oznámení. Avšak přijatá oznámení nejsou sama o sobě známkou špatně fungujícího úřadu či vysoké míry korupce. Četnost oznámení svědčí mimo jiné o vyšší kvalitě pracovního prostředí, ve kterém zaměstnanci nemají obavu se ozvat.

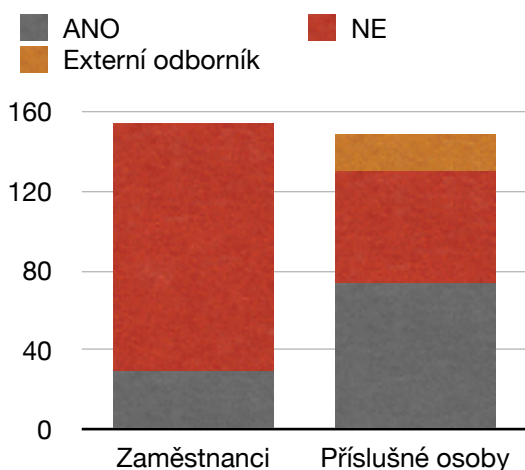
Zajištění příslušné osoby

Ve většině samosprávných celků pozorujeme snahu delegovat působnost příslušné osoby vhodným zaměstnancům v rámci úřadu. Tento přístup vítáme a domníváme se, že je v drtivé většině případů správný. Připomínáme, že ani v případě „outsourcování“ vnitřního oznamovacího systému jinému subjektu nepřechází odpovědnost za porušení povinností zaměstnavatele na poskytovatele této služby.

Pokud je to možné, doporučujeme stanovit počet příslušných osob na dvě až tři. Příslušná osoba může být z různých důvodů nepřítomna v době přijetí oznámení. To může být problematické z hlediska dodržování zákonných lhůt. Příliš vysoký počet příslušných osob zase zvyšuje riziko porušení principu důvěrnosti a nepůsobí věrohodně.

Školení zaměstnanců a příslušných osob

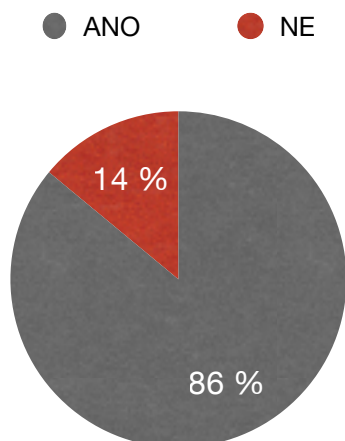

Školení se zúčastnila většina příslušných osob, a to buď v podobě e-learningových programů nebo seminářů naživo. Přibližně pětina územních samosprávných celků umožňuje určitou formu školení také svým dalším zaměstnancům. Někteří respondenti nás informovali, že jejich externí příslušná osoba sama problematiku přednáší.

Mezi další opatření, kterými územní samosprávné celky informují zaměstnance o ochraně oznamovatelů, patří umístování informativních letáků na pracoviště a rozesílání newsletterů. Doporučujeme také zahrnout problematiku ochrany oznamovatelů do vstupních školení.

Dostupnost informací na webu ÚSC

Zákon stanovuje povinnost uveřejnit na webu povinného subjektu některé informace pro oznamovatele. Nesplnění této povinnosti způsobí, že vnitřní oznamovací systém není funkční. Konkrétně se jedná o povinnost uveřejnit způsoby komunikace s příslušnou osobou a její označení. Doporučujeme uvádět jména všech příslušných osob pro vyšší důvěryhodnost.

Většina obcí zveřejnila zákonem požadované informace na svých internetových stránkách. Problém však činí přehlednost a srozumitelnost textu. Text na webu má v ideálním případě oznamovatelům pomoci zorientovat se a správně se rozhodnout. Doporučujeme proto nezůstat u pouhého zkopírování útržků právní normy.

Jako příklad dobré praxe lze uvést web města [Brna](#) (aktuální) nebo [Uherského Hradiště](#), který bude stejně jako většina internetových stránek územních samosprávných celků potřebovat aktualizaci ve smyslu zákona o ochraně oznamovatelů.

Evidujeme také, že některé softwarové nástroje sloužící pro komunikaci s oznamovatelem poskytují přehledné informace po vstupu do rozhraní aplikace pro podání oznámení. Tyto informace jsou však běžnému uživateli skryté, dokud se nerozhodne oznámení učinit. Ke správnému rozhodnutí mu však mají právě tyto informace pomoci.

Závěr

Chtěli bychom s Vámi sdílet [Brožuru k ochraně oznamovatelů](#), kterou jsme v Oživení vytvořili pro Ministerstvo spravedlnosti. Dokument momentálně prochází finálními grafickými úpravami a poté bude zveřejněn na webu ministerstva. Brožura je vhodná zejména pro příslušné osoby a uvede Vás do základů whistleblowingu, současné právní úpravy a komunikace této problematiky.

Budeme Vám vděční za krátkou [zpětnou vazbu, zda byly námi poskytnuté informace užitečné](#).

S úctou,

Za Oživení, z. s.
Mgr. Šárka Zvěřina Trunkátová
Předsedkyně Oživení, z. s.